

INFLUENȚA FACTORILOR SOCIALI ASUPRA DEZVOLTĂRII APTITUDINALE A ELEVILOR

**LUMINIȚA SECRIERU, doctor, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Republica Moldova**

Résumé: *Les principaux objectifs de ce travail sont associés à l'investigation des caractéristiques psycho-comportementales et de certaines variables qui peuvent faciliter le processus d'identification d'adolescentes ayant un haut potentiel aptitudinal. Les résultats obtenus montrent que les facteurs du contexte social peuvent influencer de début et le maintien de la sous-réalisations scolaire.*

Mots-clés: *élève, réalisations scolaire, sous-réalisations scolaire.*

În jurul nostru observăm în fiecare zi oameni diferiți. Aceste diferențe nu se referă doar la înălțime, forma fizică, conturul feței, culoarea pielii, dar mai ales la felul de manifestare al fiecăruia, la ritmul activității, la calitatea muncii sale. De asemenea, aceste

diferențe sunt constatate și la nivel intelectual, nivel de care depind în cea mai mare măsură reușita sau nereușita unei activități.

Cercetătorii nu s-au pus de acord în privința stabilirii coeficientului intelectual al unui copil cu aptitudini înalte. Această valoare oscilează de la un studiu la altul, însă lucrul cu care sunt de acord toți autorii este faptul că acești oameni supradotați se situează la un nivel intelectual peste medie. Ei au capacități intelectuale peste medie, dar au și nevoi speciale. În ultima vreme, aceasta este ideea care domină universul conceptual al supradotării.

Ideal ar fi ca fiecare elev supradotat să aibă posibilitatea de a se dezvolta normal în familie și la școală, fără a simți frustrare și nesiguranță. Este foarte bine cunoscut că elevii cu aptitudini înalte nu sunt lipsiți de probleme, dar mai ales ei constituie problema. Tulburările apar atunci când ei conștientizează faptul că sunt altfel decât cei de vîrsta lor. De cele mai multe ori problemele apar la nivel afectiv și apoi se reflectă și în rezultatele școlare. Dacă ar fi să amintim cîteva dintre problemele elevilor cu aptitudini înalte, ar trebui să spunem că inadaptarea socială este una dintre cele mai importante.

De la faptul ca acest copil nu reușește să se adapteze situației sale, pornesc toate neplăcerile ulterioare care ajung să-l copleșească. Este vorba atît de eșec școlar, cît și de eșec relațional. Copilul cu aptitudini înalte este de cele mai multe ori izolat, închis în sine și sub o presiune permanentă, care conduce la anxietate.

Profesorii elevilor cu aptitudini înalte sunt persoane în măsură să-i ajute, deoarece una dintre caracteristicile comune copiilor cu aptitudini superioare este dificila integrare în viața școlară. Fără îndrumare elevul se va mulțumi doar să îndeplinească sarcinile școlare care nu-l solicită prea mult din punct de vedere intelectual. În cazul acesta se poate vorbi chiar de o subrealizare școlară.

Pe plan mondial problematica manifestării subrealizării școlare în rîndul celor cu abilități peste medie este de actualitate, majoritatea specialiștilor remarcă puține abordări științifice ale acestui fenomen. În ultimii ani cercetările din domeniu au demonstrat că există un număr prea mare de elevi supuși riscului de subrealizare, iar din intervențiile aplicate în scopul diminuării acestui fenomen au reieșit noi caracteristici și dileme, ceea ce denotă complexitatea temei la nivel școlar, și în mod special, în plan social. De asemenea, dintre problemele ce decurg din procesul de ameliorare a fenomenului menționăm: numărul mare de cadre didactice care consideră că un elev cu potențial aptitudinal înalt nu se poate afla în situația de subrealizare școlară, gradul scăzut de informare și formare a educatorilor din perspective promovării excelenței și, cu atît mai puțîn, din perspective subrealizării la acești elevi cu potențial aptitudinal înalt, precum și nivelul foarte scăzut al implementării de programe instructive-educative pentru diminuarea fenomenului. În studiul nostru am considerat obligatorie identificarea factorilor care reflectă subrealizarea școlară la adolescenții cu potențial aptitudinal înalt.

Scopul studiului: Investigarea influenței factorilor sociali care conduc la manifestarea subrealizării școlare la adolescenții cu potențial aptitudinal înalt.

Ipotezele studiului:

- Manifestarea subrealizării școlare în rândul adolescenților cu potențial aptitudinal înalt este mai ridicată la persoanele de gen feminin decât la cele de gen masculin;
- Statutul socioeconomic inferior influențează apariția subrealizării școlare la adolescenții cu potențial aptitudinal înalt.

Descrierea lotului de subiecți investigați: Cercetarea s-a realizat în cadrul Liceului Teoretic „M. Eminescu” din Bălți. Numărul total de subiecți au fost de 124, dintre care 69 fete și 55 de băieți, cu vârste cuprinse între 15 și 18 ani. Am ales acest liceu în urma informațiilor despre rezultatele la concursurile școlare la acești elevi.

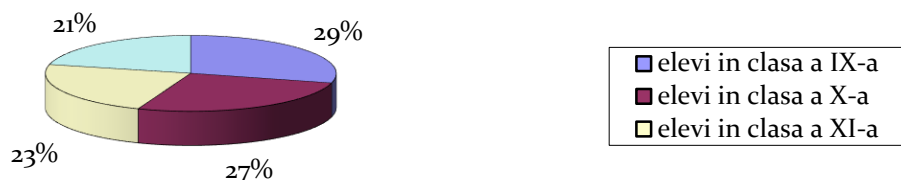

Figura nr. 2: Ponderele elevilor pe anii de liceu

Instrumentele utilizate pentru colectarea datelor.

Pentru a verifica ipotezele ne-am orientat către alegerea următoarelor probe care să evidențieze presupunerile pe care le-am făcută:

- Matricea Progresivă Raven Standart pentru stabilirea coeficientului de inteligență.
- Analiza rezultatelor școlare
- Analiza rezultatelor obținute la competiții, concursuri
- Interviu nestructurat cu profesorii și elevii.

Interviul nestructurat a fost realizat după aplicarea testului și interpretarea rezultatelor și a constat într-o discuție atât cu profesorii, cât și cu adolescenții care au obținut scorurile cele mai ridicate la testul folosit. Prin acest interviu s-a încercat să se obțină anumite date despre copilul în cauză, atât informații din mediul școlar, cât și informații legate de familie, cercul de prieteni.

În privința *dimensiunii școlare*, indicatorii de bază în studiul nostru au fost: analiza rezultatelor școlare din semestrul anterior și primul semestru al anului curent aplicării instrumentelor, aprecierea profesorilor și a colegilor privind nivelul performanței elevului cu aptitudini înalte și subrealizare școlară și impedimentele percepute de elevul cu aptitudini înalte și subrealizare școlară în realizarea maximală a sarcinilor școlare.

Rezultatele obținute și interpretarea lor

Pentru a verifica ipotezele expuse mai sus, în prima etapă a cercetării noastre am utilizat testul de inteligență Raven (Matricea Progresivă Standart) pentru identificarea adolescenților cu potențial aptitudinal peste medie. Testul a fost aplicat colectiv, s-a distribuit fiecărui subiect un exemplar de test tipărit (sub formă de caiet) și o fișă personală de cotare pentru înregistrarea răspunsurilor. Subiecții au rezolvat cele 60 de exerciții din test timp de 30-50 de minute. S-a acordat câte un punct pentru fiecare răspuns corect. Rezultatele obținute la testul Raven sunt prezentate în figura nr.3. Aceste rezultate au arătat că din cei 124 de adolescenți, 18 din ei sunt elevi înalt abilitați, respectiv 14,5 %.

La acești adolescenți am analizat rezultatele școlare obținute și am constatat că 11 adolescenți din cei 18, reprezintă elevi înalt abilitați însă subrealizați școlar. Cei 11 adolescenți care au obținut peste 120 la testul Raven arată că sunt persoane cu o inteligență superioară, însă mediile școlare pe care le au nu arată același lucru, nici unul dintre ei neavând medii peste 9, majoritatea mediilor încadrându-se între nota 7,50 și 8.

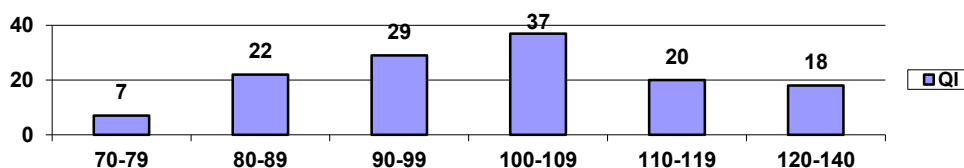

Figura 3: Rezultatele obținute la testul Raven

Pentru a verifica ipotezele 1 și 2 am analizat doar situația celor 11 elevi care la testul Raven au aratat că sunt persoane cu o inteligență superioară, însă mediile școlare pe care le au nu arată același lucru.

Conform tabelului numărul 1, observăm existența unei diferențe între băieți și fete în ceea ce privește media generală pe semestrul I, în sensul că elevele cu aptitudini înalte și subrealizare școlară, obțin note mai mari în comparație cu elevii cu aptitudini înalte și subrealizare școlară. Ipoteza nr.1 a fost confirmată.

Tabelul 1: Rezultatele obținute de adolescenții cu aptitudini înalte și subrealizați școlar, în ceea ce privește „medii generale pe semestru”.

Genul subiecților	Media generală pe semestrul I
Masculin	7,82
Feminin	8,05

Ipoteza cercetării 2 : Statutul socioeconomic inferior influențează apariția subrealizării școlare la adolescenții cu potențial aptitudinal înalt.

Pentru a verifica ipoteza am recurs la analiza datelor referitoare la media generală obținută în semestrul anterior aplicării instrumentelor și statusul ocupațional al părinților elevilor cu aptitudini înalte însă subrealizați școlar. În prima etapă, am analizat datele referitoare la statusul ocupațional al tatălui și ulterior, cel al mamei.

Rezultatele au arătat că statusul ocupațional al tatălui are un efect asupra randamentului școlar al adolescentului, în sensul că elevii ai căror părinți provin din medii socioeconomice de un nivel scăzut au un randament școlar scăzut. Rezultatele sunt prezentate în figura 4.

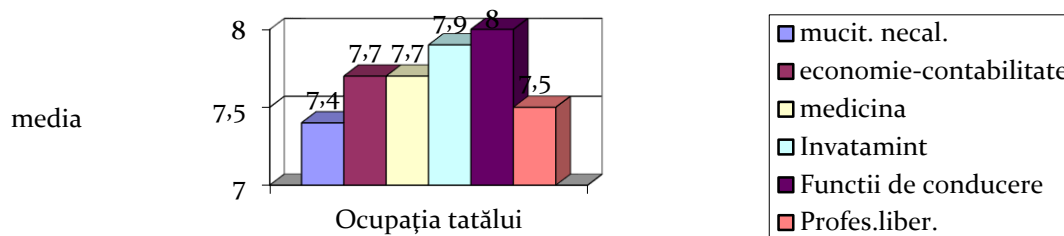

Figura 4: Randamentul școlar al adolescentului cu aptitudini înalte și subrealizare școlară, și statusul ocupațional al tatălui.

Observăm că adolescenții ai căror tați ocupă poziții necalificate (șoferi, vânzători, etc), liberale, sunt mai predispuși riscului de subrealizare școlară decât elevii ai căror tați ocupă funcții de conducere.

În cazul investigării statusului ocupațional al mamei, rezultatele (prezentate în figura 5) au arătat de asemenea un efect al statusului ocupațional al mamei asupra randamentului școlar. Elevii ale căror mame au profesii liberale obțin medii mai mari decât cei ai căror mame au funcții de conducere sau sunt necalificate.

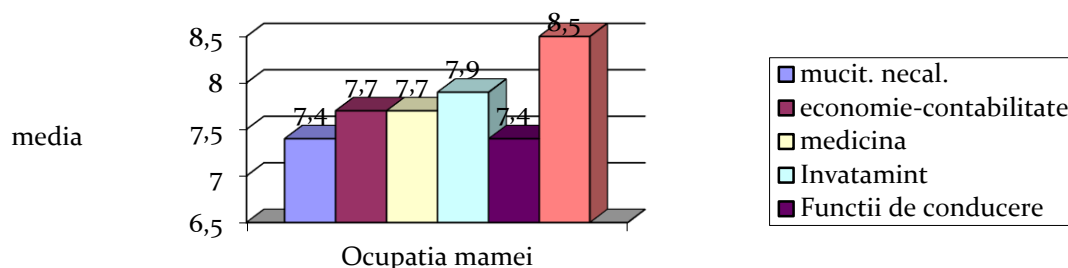

Figura 5: *Randamentul școlar al adolescentului cu aptitudini înalte și subrealizare școlară, și statusul ocupațional al mamei.*

Din analiza acestor date reiese că ipoteza numărul 2 a fost confirmată.

Astfel, referindu-ne la randamentul școlar al elevului cu aptitudini înalte dar cu subrealizare școlară, au fost cuprinși următorii indicatori: date despre statusul socioeconomic al părinților, vârsta, genul, pragul de mulțumire manifestat de părinți.

Vom detalia în continuare acești indicatori :

1/Statusul ocupațional al părinților

Influența statutului ocupațional al părinților a fost demonstrată în ipoteză. Randamentul școlar al elevului cu aptitudini înalte dar subrealizați școlari este influențat în foarte mare măsură de ocupația mamei, iar cei cu mame având profesii liberale obțin în mod evident medii mai mari decât cei ai căror mame au funcții de conducere sau necalificate, care sunt predispuși mai mult riscului de subrealizare școlară.

2/Vârsta

Conform rezultatelor obținute și prezentate în tabelul 2, se poate observa ponderea vârstei eșantionului de elevi cu aptitudini înalte și subrealizați școlari; astfel vârstele care au fost analizate sunt cuprinse între 14 și 18 ani: 9,09%- 14 ani; 9,09% - 15 ani; 45,4% - 16 ani; 9,09 %- 17 ani; 27,2%- 18 ani.

Tabelul 2: *Ponderea vârstei eșantionului de elevi cu aptitudini înalte și subrealizați școlari*

Vârsta	Frecvența	Procentul
14 ani	1	9,09
15 ani	1	9,09
16 ani	5	45,45
17 ani	1	9,09
18 ani	3	27,27
Total	11	100

Datele ne arată că cei mai mulți elevi cu aptitudini înalte și subrealizați școlari, sunt adolescenți de 16 ani și anume aceștia reprezintă 45,4%.

3/Genul

În cadrul eșantionului nostru de elevi cu aptitudini înalte și subrealizați școlari, rezultă clar ponderea subiecților de gen feminin (36,3%) și masculin (63,6%).

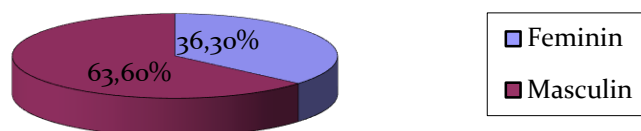

Figura 6 : *Reprezentarea grafica a eșantionului de adolescenți cu aptitudini înalte și subrealizare școlară, pe grupe de gen.*

4/Pragul de mulțumire manifestat de părinți asupra randamentului școlar al elevului cu aptitudini înalte și subrealizare școlară.

Rezultatele obținute ne-au arătat că un procent de 54,5% dintre părinți se declară mulțumiți atunci când elevii cu aptitudini înalte și subrealizare școlară reușesc să obțină un randament școlar în jurul mediei de 8. Rezultatele sunt prezentate în figura 7.

Note	Frecvența	Procentaj
6	0	0
7	2	18,2%
8	6	54,5%
9	3	27,2%
10	0	0
Total	11	100

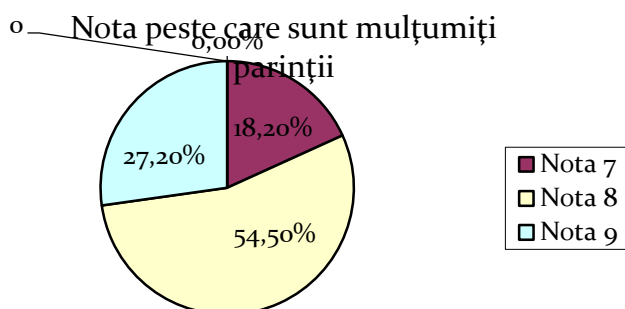

Figura 7: *Reprezentarea pragului de mulțumire manifestat de părinții elevilor cu aptitudini înalte și subrealizare școlară, asupra randamentului școlar*

Aceste date ne confirmă și mai mult ideea că părinții nu cunosc adevăratul potențial al copilului lor și, prin urmare, nici standardele impuse nu sunt conform potențialului aptitudinal de care dispune adolescentul.

5/În continuare am recurs la investigarea impedimentelor enunțate de către *elevii cu aptitudini înalte* în realizarea maximală a sarcinilor școlare, pentru ca ulterior să le investigăm pe cele expuse de *elevii cu aptitudini înalte dar subrealizați școlar*, urmate de o analiză comparativă între cele două grupe.

Rezultatele obținute, ne-au arătat că cei 18 adolescenți cu aptitudini înalte la întrebarea „*Enumerați principalele impedimente în obținerea rezultatelor maximele*”, au indicat: lipsa voinței, nivelul scăzut al implicării în sarcinile școlare și lipsa motivației.

Tabelul 3: *Impedimentelor enunțate de elevii cu aptitudini înalte în obținerea rezultatelor la nivel maximal*

Impedimente	Frecvența	Procentaj
Nici o opțiune	2	11,1%

Lipsa motivației	3	16,6%
Alte preocupări	2	11,1%
Indiferența, apatie	2	11,1%
Probleme familiale	1	5,55%
Lipsa voinței	4	22,2%
Nivelul implicării	4	22,2%

Astfel, pe primele locuri cu același nivel procentual de 22,2%, se remarcă lipsa voinței și nivelul scăzut al implicării în sarcinile școlare, urmate de lipsa motivației cu un procent de 16,6%.

Rezultatele celor 11 adolescenți cu aptitudini înalte dar subrealizați școlar la întrebarea „*Impedimente în obținerea rezultatelor maxime*” au indicat printre principalele impedimente: lipsa voinței (27,3%) și lipsa motivației (27,3%) cu același nivel procentual; alte preocupări (18,2%), și nivelul scăzut al implicării în sarcinile școlare (18,2%).

Tabelul 4: *Impedimente enunțate în obținerea rezultatelor la nivel maximal de către elevii cu aptitudini înalte și subrealizare școlară.*

Impedimente	Frecvența	Procentaj
Nici o opțiune	0	0
Lipsa motivației	3	27,3%
Alte preocupări	2	18,2%
Indiferența, apatie	1	9,09%
Probleme familiale	1	9,09%
Lipsa voinței	3	27,3%
Nivelul implicării	2	18,2%

Se observă că, pe primul loc, ambele categorii de elevi au enunțat *lipsa voinței*, iar în rândul elevilor cu aptitudini înalte și subrealizare școlară, *lipsa motivației* ocupa al doilea loc ca impediment în realizarea sarcinilor la nivel maximal. De asemenea, *prezența altor preocupări* în viața elevilor cu aptitudini înalte și subrealizare școlară este un alt factor cu ponderea ridicată ce conduce la nerealizarea activităților. Rezultatele sunt prezentate în figura 8.

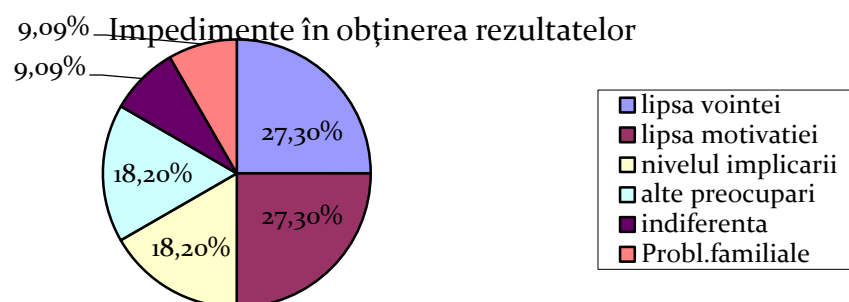

Figura 8: *Reprezentare grafica a impedimentelor enunțate în obținerea rezultatelor la nivel maximal de către elevii cu aptitudini înalte dar subrealizați școlar.*

6/Aprecieri colegilor privind nivelul de performanță al elevului cu aptitudini înalte și subrealizare școlară.

Am rugat elevii să aprecieze nivelul de performanță al adolescenților cu aptitudini înalte (cei 18), și apoi nivelul de performanță al adolescenților cu aptitudini înalte și subrealizare școlară (cei 11), după criteriul: *foarte buni, buni, mediocru, slab*. Rezultatele obținute sunt prezentate în figura 9.

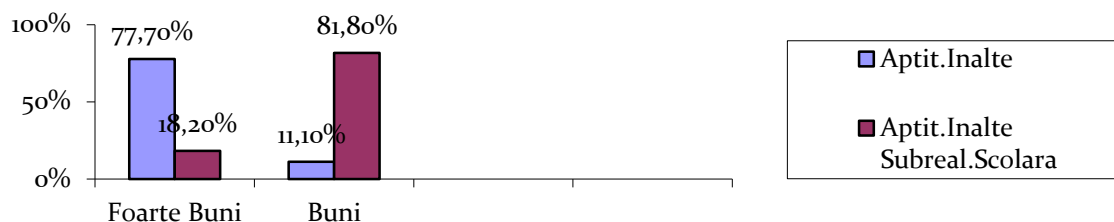

Figura 9: Rezultatele comparative privind diferența dintre nivelul aprecierii efectuate de colegii de clasă în cazul elevilor cu aptitudini înalte și elevii cu aptitudini înalte și subrealizare școlară.

Rezultatele au arătat că elevii cu aptitudini înalte sunt apreciați de colegi ca fiind: 77,7% - foarte buni (14 din 18), 11,1% - buni (2 din 18). Elevii cu aptitudini înalte și subrealizare școlară sunt apreciați de colegi ce fiind: 18,2% - foarte buni (2 din 11); 81,8% - buni (9 din 11). Aceasta ne-a permis identificarea unor diferențe între nivelul aprecierii efectuate de colegii de clasă la cele două grupe de subiecți: adolescenți cu aptitudini înalte și adolescenți cu aptitudini înalte și subrealizare școlară. Deci, randamentul școlar este influențat și de percepția colegilor asupra potențialului aptitudinal.

Rezultatele obținute au demonstrat că factorii contextului social pot influența apariția și menținerea subrealizării școlare.

Referințe bibliografice:

1. CREȚU, C. Succesul și insuccesul școlar. Psihopedagogia elevilor cu aptitudini înalte. În :*Psihopedagogie*. Iași: Spiru Haret, 1994.
2. JIGĂU, M. *Copiii supradotați*. București: Editura Științifică și Tehnică, 1994.
3. KULCSAR, T. *Factorii psihologici ai reușitei școlare*. București: E.D.P., 1978.
4. MITROFAN, N., MITROFAN, L. *Testarea psihologică. Inteligența și aptitudinile*. Iași: Editura Polirom, 2005.
5. POPOVICI, D.V., BALOTĂ, A. *Introducere în Psihopedagogia Supradotaților*. București: Editura Fundației Humanitas, 2004.